A BUDAPESTI
KÖNYVNYOMDÁSZOK
DALKÖRE

ÖTVEN ESZTENDEJÉNEK TÖRTÉNETE

ÍRTA: BOZSIK ISTVÁN
A DALKÖR ELNÖKE

BUDAPEST, 1936

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A BUDAPESTI KÖNYVNYOMDÁSZOK DALKÖRE ÖTVENÉVES TÖRTÉNETÉNEK RÖVID VÁZLATA

Ötven esztendő... A Magyarországon jelenleg működő munkásdalárdák között első a *Budapesti Könyvnyomdászok Dalköre*, mely ezt a nevezetes dátumot megérte! Sokszor volt nehéz helyzetben a dalkör, de mert társadalmi és szervezeti életünkben mindig jelentős szerepet vitt, a szaktársi szeretet és összetartozandóság érzetének mindenkor buzgó és lelkes istápolója volt, megérte ezt a ritka jubileumot is.

Emelt fővel állunk szaktársaink és pártfogóink elé, mert úgy érezzük, hogy díszére válunk a nagy nyomdászcsaládnak.

Dalkörünk magvát képezte a Budapesti Könyvnyomdászok és Betűöntők Egyletének Dalköre, mely 1886 június 27-én tartotta alakuló ülését, *Aigner József* elnöklete mellett. Kilencvenhat működő és kétszázhatvan pártoló tag jelentkezett a kibocsátott íveken, ami az akkori fogalmak szerint fényes eredmény volt. A dalkör első elnöke *Katits Antal* lett, karnagya *Sellei Gyula*, aki óránként 3 o. é. forintokért tanította a lelkes gárdát. Az akkoriban szünetelő Athenaeum-dalkörtől kölcsönözték ki a harmóniumot és úgy a budai Typographiát, mint az Összhang és Egyetértés nyomdászdalköröket csatlakozásra hívták föl, de eredmény nélkül. Ugyanez évben szeptemberben *Dobsa Gábor* indítványára vették fel az *Ébredés* nevet, melynek 33 éven keresztül szereztek hírt és dicsőséget elődeink.

Az alakuló ülésen szerepet viselt szaktársak közül ma már csak ketten vannak életben: *Wandra Lajos*, az Athenaeum-nyomda igazgatója és *Schornstein Jakab* rokkant szaktárs. Mint érdekességet följegyezzük, hogy kezdetben a dalórákról való igazolatlan elmaradás 5 krajcár büntetéssel járt és ennek ellenőrzésére hangnemenkint ellenőröket is választottak.

1891-ben *Tanay József* lett a dalkör elnöke, *Gyöngyösi Sándor* az ügyvezető alelnöke s e két agilis férfiú kisebb-nagyobb megszakításokkal 1913-ig vezette nagy ügybuzgalommal és sikerrel a dalkör ügyeit. 1898-ban léptek be a polgári Dalosszövetségbe és ennek égisze alatt vettek részt a fiúmei, kassai, egri dalosversenyeken, ahonnan többnyire a „hölgyek díját" hozták haza dalosaink.

Sellei halála után — akinek később síremléket is emeltek a dalosok a farkasréti temetőben s azt évek hosszú során át fölkeresték és megkoszorúzták — rövid ideig *Langer Viktor*, majd 1896-ban *Göndöcs István* lett a karnagy; utána 1898-ban rövid ideig *Bodroghy*, *Novák Károly* és *Kaszás Gyula* oktatták a dalosokat. 1900 októberében *Dötsch Károly* vette át az oktatást, aki 1907-ig nagyon szép eredményt ért el a dalárdával.

Az 1892 januárban tartott közgyűlés foglalkozott először a munkásdalok ügyével, 1897-ben az önképző osztály szólította fel a dalkört a munkásdalok kultiválására, vállalván az ezzel járó költségeket. 1906 márciusában munkásszövegű férfikarra írt ki pályázatot a Szakegylet, mely két ízben is igen szép eredménnyel járt.

1893 szeptemberében már zászlót avattak a dalosok, tíz évvel később, 1903 június 14-én nagy ünnepély keretében avatták jelenleg is meglévő lobogónkat. Az 1900-as év elején alakult meg a Szakegyleti Dalkör, mely nagy változást idézett elő az addig polgári szellemben vezetett dalkör életében. 1903 decemberében az Ébredés-dalkör tagjai testületileg beléptek a szakegyleti dalárdába, de mint Ébredés-dalkör, külön is működtek. A belépés az egységes nyomdászdalárda megalakíthatása érdekében történt, de az 1904 október 9-én tartott értekezleten hajótörést szenvedett a terv és novemberben már csak egy országos nyomdászdalosszövetség eszméjét hirdetik az illetékesek.

A szakegylet dalárdája 1904-ben megszűnt és újból fölmerült az eszme, hogy a budapesti nyomdászdalárdák a Szakegyesület égisze alatt egyesüljenek, de az eziránybán megindított akció bizony sokáig eredménytelen maradt. Végre az Ébredés-dalkör 1907 szeptember 25-én tartott dalárülése a következő határozati javaslatot fogadta el: „Kerestessék meg a Szakegyesület abból a célból, hogy alakítson egy általános nyomdászdalárdát, amely majdan az összes fővárosi nyomdászdalköröket egyesíti magában. Alapul az Ébredés-dalkör fölajánlja magát a következő feltételekkel: 1. Az Ébredés-dalkör címe meghagyassék, illetve az új címben kidomboríttassék. 2. Az autonómia meghagyassék.

3. A pártoló tagság intézménye továbbra is fönntartassék, sőt a Szakegylet erkölcsi támogatásával fejlesztessék. 4. Egyleti helyiséget a Szakegylet adjon." A dalkör ugyanekkor kilépett a polgári Dalosszövetségből és két tagot delegált az alakulóban lévő Munkásdalosszövetségbe.

A megegyezés ez alapon létre is jött a Szakegylettel, de bizony a többi, akkor még működő nyomdászdalkör csatlakozása elmaradt és az Ébredés, előbb mint a Szakegylet, később mint a Segélyzőegyesület, illetve újabban a Magyarországi Könyvnyomdai Munkások Egyesülete Dalköre működött és működik mindmáig, saját alapszabálya és autonómiája van.

Jelenlegi karnagyunk: *dr Ujj József* 1907 december óta, tehát 29 éve oktatja a dalkört nagy ambícióval, általános megelégedésre s az utolsó három évtizedben elért sikereinket jórészt neki köszönhetjük.

1908-ban léptünk be az akkor végleg megalakult Magyarországi Munkásdalegyletek Szövetségébe, melynek létrehozásában dalkörünknek is jelentős része volt. Ez időtől kezdve rendkívül mozgalmas dalkörünk élete. Rövid vonásokban ismertetjük azt. 1908 június 7-én Esztergomban szerepeltünk, 1909 május 1-én Gyomán voltunk, május 30-án Bécsbe rándultunk, mint a *Freie Typographia* vendégei. 1910 május 15-én Győrben hangversenyeztünk, mindenkor fényes tanubizonyságot adva haladásunkról. 1910 augusztus 19—20-án a pozsonyi *Typographenbund* volt a vendégünk, akiknek látogatását két év mulva viszonoztuk Pozsonyban. 1911 június 3—4-én Kolozsvárott hangversenyeztünk s ez alkalommal megkoszorúztuk az ottani temetőben Tótfalusi Kis Miklós sírját. 1912 június 29-én kedves vendégünk érkezett: a bécsi Freie Typographia, akik két napig igen jól érezték magukat körünkben. Ugyanez év augusztus 11-én Székesfehérvárott, október 13-án újra Esztergomban hangversenyeztünk, természetesen mindenkor a szaktársak meghívása alapján. Ugyancsak 1912-ben alakult meg a vegyeskar; szeptember 10-én vonultak be első ízben a hölgyek dalóránkra.

1913 január 20-án temettük agilis elnökünket, Gyöngyösi Sándort és ez évben, valamint az ezt követő háborús években már ritkábban szerepeltünk a nyilvánosság előtt. 1913 február 8-án mutatkozott be először a női és vegyeskar a Kamarazeneteremben fényes sikerrel.

Ez év márciusában választották meg a dalkör elnökéül *Bozsik Istvánt*, aki azóta viseli e tisztet.

Természetesen egész működésünk alatt igen sok nyomdászjubileumon

szerepeltünk, nagyon sok kirándulást rendeztünk, farsangi estélyt, Szilveszter-estélyt és apróbb házi estélyeket, matinékat, melyeknek időrendi felsorolása igen sok helyet venne igénybe. A háborús években is összejöttünk egy-egy alkalommal, de mivel karnagyunk katonai szolgálatot teljesített s a dalosok jórésze is katona volt, így hát működésünk jóval szűkebb térre szorítkozott, mint az előző években.

A háború befejeztével, 1919 április 10-én volt az első együttes értekezlet a budai Typographia Dalkörrel, ahol kimondták a megjelentek, hogy a két dalkör megszűnik, a vagyont és a leltárt egyesítik, az Athenaeum-dalkör leltárát is átveszik és *Budapesti Könyvnyomdászok Dalköre* címmel újjáalakulnak. Sok herce-hurca után, 1920-ban a Typographia Dalkör vagyonával együtt beolvadt ugyan, de tagjai közül csak kevesen jártak a dalórákra, aminek egyik oka az volt, hogy Budán nem tarthattunk — helyiség híján — dalórákat. Az egybeolvadás a budaiak részéről nemigen volt őszinte, mert már 1924-ben próbálkoztak a Typographia-Dalkör feltámasztásával, ami 1925-ben be is következett. Leltárukat visszakérték és vissza is kapták.

Feljegyzésre érdemes, hogy három télen át — 1920—22-ben — fűtetlen teremben kellett tanulnunk a nagy szénhiány miatt, de dalosaink hűségesen kitartottak ezidőben is. 1921—22-ben a János-ünnepélyt is dalkörünk rendezte, természetesen a nyomdászárvák javára, úgyszintén a rokkant szaktársak javára is rendeztünk három éven keresztül egy-egy jól sikerült nyári mulatságot, melyeknek jövedelméből egész csinos összeg jutott nekik. Akkoriban olyan sok pénze volt a dalkörnek, hogy 1924-ben egymilliót, 1925-ben pedig másfélmillió korona segélyt adtunk külön a rokkant nyomdászoknak, de még a karnagy fizetését is pótoltuk néhány évig, mivel Anyaegyesületünk akkoriban anyagilag gyengén állt.

1924-től 1931-ig minden téli szezónban résztvett dalkörünk a Munkásdalegyletek Szövetsége által a Zeneművészeti Főiskolában rendezett hangversenyeken, kitűnő sikerrel, amit a szaksajtó is mindenkor méltatott és elismert.

1925 december 8-án Nagykanizsán hangversenyeztünk nagy sikerrel, míg 1926 május 22—24-én Szegeden az első munkásdalosünnepélyen arattunk babérokat.

1927 június 5-én ismét Székesfehérvárott énekeltünk a fiókegylet jubileumi ünnepségén, míg 1928 május 26—28-án Debrecenben az országos munkásdalosünnepélyen szerepeltünk vegyeskarunkkal.

Idők folyamán természetesen igen sok temetésen is énekeltünk, szaktársaink és dalostársaink sírjánál s ezek között Gyöngyösi Sándor 1913 január 20-án és Tanay József 1929 szeptember 27-én bekövetkezett halálakor teljes számmal róttuk le kegyeletünk adóját a két elhúnyt dalosvezér sírjánál. Itt említjük meg, hogy néhai elnökünk, Gyöngyösi Sándor sírját azóta minden év márciusában — Sándor-napkor — fölkeressük és az emlékbeszédben többi elhúnyt dalostársunkról is megemlékezünk.

1929 március 24-én énekeltünk elsőízben a rádió Stúdiójában s azóta évente egyszer-kétszer gyönyörködtetjük a rádiózókat férfikarunkkal és vegyeskarunkkal egyaránt.

1929 május 19—21-én ismét kedves vendégeink voltak: a gráci *Typographensängerbund* tagjai, akik igen kellemes emlékkel távoztak körünkből s szíves meghívásuknak engedve, két év mulva mi is elutaztunk Grácba. Az ottani fogadtatás és szereplés legkedvesebb emlékeink közé tartozik.

1932-ben is több mint húsz alkalommal szerepeltünk a nyilvánosság előtt: jubileumokon, pártünnepélyeken, fenntartó Egyesületünk által rendezett segédavató és évadnyitó ünnepélyen, a rádió Stúdiójában, a Gutenberg-Társaság 30 éves jubileumán, a Zeneművészeti Főiskola dobogóján, valamint a szeretett karnagyunk, dr Ujj József tiszteletére rendezett estélyen, abból az alkalomból, hogy 25 éve oktatta dalkörünket. December 11-én a Munkásdalosszövetség 25 éves fennállását ünnepltük díszhangverseny keretében a Városi Színházban, december 31-én pedig Szilveszter-estélyt rendeztünk a budai Vigadóban.

1933 február 12-én háziestély keretében ünnepeltük *Wenisch Gyula* dalostársunkat, aki akkor 50 éve énekelt kizárólag nyomdászdalárdában. Ebben az évben is kivettük részünket vagy 24 alkalommal a nyilvános szereplésekből, amit sok volna itt részletesen fölsorolni. Fényes sikerű Szilveszter-estéllyel zártuk az évet a budai Vigadóban.

Az 1934-es esztendőnek legkimagaslóbb eseménye a május 19—21-én Miskolcon tartott országos dalosünnepély, ahol kitűnő hangulatban, pompás erkölcsi sikert könyvelhettünk el. Ebben az évben is volt rádiószereplés, népszerű hangverseny az Omniában, János-ünnepély — mint minden évben —, gépmesternap, öntők mulatsága, hangverseny a Zeneművészeti Főiskolában, karácsonyi matiné a vasasoknál és sok egyéb kisebb-nagyobb szereplés.

1935-ben két alkalommal is énekeltünk a Zeneművészeti Főiskola nagytermében, a rádióban, több tömegjubileumon, a csillaghegyi Nyomdászotthon

avatóünnepségén, az epreserdei dalosünnepélyen, Novitzky és Lerner szaktársak síremlékavatásánál, a Gutenberg-Társaság zenekarának 15 éves jubileumán a Vasas-Otthonban, ahol egyébként farsangi jelmezes táncestélyünket is rendeztük már évek óta. Ez évben legkimagaslóbb szereplésünk szeptember 8-án Győrött az Oktatásügyi Bizottság által ott rendezett nyomtatványkiállítással, illetve Gutenberg-ünnepéllyel kapcsolatban volt.

Az 1936-os év részünkről elsősorban azért nevezetes, mert megértük dalkörünk fennállásának 50-ik évét, de résztvettünk pünkösdkor Pécsett a Munkásdalosszövetség országos dalosünnepélyén is, ahol egybehangzó vélemény szerint elvittük az elsőség pálmáját. Igaz, hogy pénzünk nagy részét elköltöttük ez úttal kapcsolatban, de bízunk jubileumi hangversenyünknek nemcsak erkölcsi, de anyagi sikerében is... Ebben az utolsó működési évben egyébként a szokott módon szerepeltünk minden nyomdászünnepségen és miként a multban, úgy az idén is kivívtuk a nagy nyomdászcsalád teljes elismerését. Vajha így lenne ez a jövőben is!

* * *

Nagy vonásokban íme az ötvenéves dalkör története. Hogy ilyen jelentős sikereket érhettünk el a dalkultúra fejlesztése terén, azt elsősorban a nagy nyomdászszervezetnek köszönhetjük. Fenntartó egyesületünk vezetői mindenkor méltányolták nemes törekvésünket. Erkölcsi és anyagi támogatásukkal lehetővé tették dalkörünk virágzását. Nagy érdeme van a sikerek elérésében természetesen szeretett karnagyunknak, dr Ujj Józsefnek, aki közel 30 éve oktatja dalkörünk tagjait kiváló tudással. Hálás köszönet érte úgy neki, mint ügybuzgó dalostestvéreinknek, akik időt, fáradságot, sokszor kevéske pénzüket sem kímélve, nagy lelkesedéssel tanultak és tanulnak ezután is.

Azért hát a következő ötven esztendőben is:

„Szálljon a dal szabadon,
Törjön fel az égre,
Tanítson meg szabadságra
És testvériségre."

A Budapesti Könyvnyomdászok Dalköre működő tagjainak csoportképe.

Kaulich Rudolf felvétele.

A JUBILÁRIS ÉVBEN MŰKÖDŐ TAGOK NÉVSORA:

Elnök:
BOZSIK ISTVÁN

Karnagy:
DR UJJ JÓZSEF

Alelnökök:
MAILINGER JUSZTIN
WENISCH GYULA

Pénztáros:
SZALAY BÉLA

Ellenőrök:
MIHALIK JENŐ
SALAMON ISTVÁN

Jegyző:
SZIGETHY GYULA

Leltárosok:
RAPALA JÓZSEF
SZABÓ JÁNOS
SZALAY KORNÉLIA

Számvizsgálók:
MARAI JENŐ
SZEGEDY MARGIT
WÁGNER ANTAL

Bátori János
Brecsér Vilmos
Brecsér Vilmosné, vál. tag
Buczek Anna
Cseke József
Cserveny Erzsébet
Deutsch Aliz
Dzioba Péter
Einöder Antal, vál. tag
Eöry Pordán Gusztáv
Feminger Angela
Feminger Károly, vál. tag
Feminger Károlyné
Fischák Jenőné
Gärtner Ferencné
Gergely Lászlóné
Goldstein Lajos
Hauszbek János, vál. tag
Hecks László
Hégráth Lipót
Hirsch Lajos I.
Hóman Ilonka
Hóman Margit
Horváth Jenőné
Horváth Margit
Horváth Pál, vál. tag
Huber Ibolya
Korinek Miklós, vál. tag
Kéky Antal
Kiss Mihály
Kiss Rezső, vál. tag.
Kohn Gizella
Kolonitzky Gizella, vál. tag
Könings Annie, tb. tag
Kováts Istvánné, vál. tag
Kraudy Elemér
Kuhinka Aranka
Lampel Lajos
Lampel Lajosné
Lassingleitner Lajos
Lénárd Sándorné
Lukács László
Malasits Gézáné
Marton Béla
Márkus Illés, vál. tag
Német Ferencné
Oláh János
Oláh Jánosné
Páczius Ede
Papp Alajosné
Paraker Anna
Pellach Kornél, vál. tag
Pötzl Ede
Rauhoffer János
Rózsa Ilonka
Rózsa Lajos
Roth János
Simon Zoltán
Singer Laura
Soós Béla
Staudt Ferenc, dalárfelügy.
Szabados Kálmán
Szabó Ferenc
Szabó Ilona
Szalay Ilonka
Szekeres János
Dr Ujj Józsefné, vál. tag
Velhammer Irma
Vukovics Lajosné

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

KIADÓ: BOZSIK ISTVÁN.
VILÁGOSSÁG RT. BUDAPEST.
MŰSZ. IGAZG.: DEUTSCH D.